

Posta Stamps
Føroyar

Nr. **18**
November 2013

ISSN 1603-0036

Tríggjar nýggjar frímerkjaútgávur
Vel ársins frímerki 2013

Ársins endasøla

Nýggj postgjøld 1. januar 2014

Posta
FAROE ISLANDS

Sepac 2014: Mjúk rósa *Rosa mollis*

Tekstur og myndir: Marita Gulklett

Føroyski plantufrøðingurin R. Rasmussen skrivur (1952): “Ein lágur runnur ½-1½ m við bognum greinum, ið eru skyggjandi reyðbrúnar fremst. Blaðstelkarnir loðhærdir og við stelkaðum kertlum og fínum beinum tornum heilt upp á blaðið. Akslabløðini kertilhærd á niðara borði og serliga á rondunum. Smábløðini 5-7, avlong, eitt sindur tvítent og við kertilhárum á tonnunum, grálig ella blágrá á liti, fint dúnhærd á ovara borði, eitt sindur loðhærd á niðara borði, sjáldan óhærd báðumegin. Bikarbløðini kertilhærd á útsiðuni, litið ella ikki flippot, eins long og krúnubløðini. Krúnubløðini fagurt rósureyð. Hjúpan nærum knøttrund, snøgg, men við stelkaðum kertlum.

Er bert funnin á fáum støðum: Vestmanna, Eiði (Brimnes) og Haldórsvík (blómæði her í 1944), nú týnd í summum støðum, men innsett í blómugarðar í Havn, Haldórsvík og Miðvági. N. juli.”

Í eini seinni skráseting hjá Kjeld Hansen av føroyskum plantum frá 1960-61 “*Distribution of Vascular Plants in the Faroes*”, varð eingin rósa funnin, so alt bendir á, at rósan er horvin úr føroysku náttúruni hesi seinastu 50 árin.

Skógrøkt Landsins, sum hefur ein plantuskúla, tók fræ av rósuni í Haldarsvík, og er tað teimum at takka, at vit enn kunnu síggja Føroya einastu rósu. Rósan blómar ikki á hvørjum ári, so vit gleðast hvørja ferð vit síggja eina blómu.

Fyri øldum síðani hava lág trø og runnar vaks-ið í Føroyum, og spor av hesum síggjast enn í torvheggunum. Í dag er nærum einki til av kjarri; men baraldur og fýra ymisk pílasløg vaksa enn kring landið, og tey eru okkara einastu minni um ein upprunaligan trævøkstur í Føroyum.

Í víkingatíðini fyri umleið 1000 árum síðani var tað heitari í Føroyum, og ikki er óhugsandi, at víkingar høvdu rósuna við sær til Føroyar sum c-vitamin iskoyti, tí hjúpan (hyben) er full av góðum og sunnum c-vitaminum.

Seyðahald gjøgnum umleið 1500 ár hefur sett síni spor. Sama ger seg galdandi við haruni, ið varð innflutt úr Noregi í 1855. Bitið í haganum er ógvusligt, og tað sæst aftur í blómuskipanini og javnvágini í náttúruni. Dyrkan av lendi, har kunsttøð verða nýtt, ávirkar eisini nógv.

Bláklukka

Tjaldursbørkubóndi

Kalmansbørkubóndi

Nógva saltið í luftini setur sín dám á vøkstur-in, og eitt nú rósa tolr ikki salt. Veðurlags-broytingar hava eisini stóra ávirkan á føroysku blómurnar. Onkur, ið veksur nær sjóvarmálan, trívist betri enn nakrantíð, meðan aðrar fækka í tali og kunnu hvørva. Tær arktisku, ið vaksa hægri uppi, krúpa longri og longri upp eftir fjallasíðunum fyri at sleppa undan hitanum.

Nakrar av okkara sjáldsamastu plantum sum bláklukka (*Campanula rotundifolia* L.) sæst bert á hendinga bøkki, og kalmansbørkubónd-in (*Orchis mascula* L.), sum áðrenn 1960 vaks bæði í Nólsoy, Streymoy og Suðuroy, veksur nú bert í einum stað í Streymoy, og har eru einans umleið 25 plantur tilsamans, so lítið skal til, áðrenn ein planta hvørvur úr føroysku náttúruni fyri ongantið at koma aftur.

Fá munnu hava sæð kalmansbørkubóndan, men øll kenna helst tjaldursbørkubóndan (*Dactylorchiza maculata* L.), sum í sínum hvíta, reyða og lilla búna sæst alla staðni á sumri.

Tjaldursbørkubóndi er friðaður í eitt nú Danmark, so gestir, ið vitja Føroyar á sumri, standa ofta málleysir í undran yvir, hvussu ótrúligt tað er, at siggja eina fyri tey so sjáldsama plantu.

Ynskiligt vildi verið, at varðveitt allar føroyskar blómur, so tað er stórt spell, at vit ikki hava nakran føroyskan náttúrupolitik, har dentur verður lagdur á umhvørvið.

Náttúrupolitikur hevur onga ávirkan á veðurlagsbroytingar; men hann kundi móguliga havt vart føroysku mjúku rósuna, so hon ikki einans sást hjá Skógrøkt Landsins og í nøkrum fáum urtagørðum, sum til dømis tí við føroyskum trøum og runnum úti í Nólsoy.

Keldur:

R. Rasmussen. FØROYA FLORA. 2 útgáva. TÓRS-HAVN MCMLII (1952)

Mjúk rósa (*Rosa mollis* Sm).

DANSK BOTANISK ARKIV. DANSK BOTANISK FORENING. Bind 24. Nr. 3. 1966. Vascular Plants in the Faeroes, Horizontal and Vertical Distribution, By Kjeld Hansen.